

XIV. La "fragata"

Ja es cansava massa, certament, però avui hi aniria. A la matinada es despertà amb aquesta dèria: de sobte l'obsessionà el record de l'horta llunyana. Feia temps que no passejava per les regleres de tarongers i llimoners ni vigilava el treball del comparet en ferir amb l'aixada la terra plena de saó. L'horta on el seu pare havia trobat consol en la tristesa. Ell plantà els fruiters i regava els solcs i les hortalisses. Sabia i estimava tant els cantons assolellats com els indrets en ombra i protegia la llibertat de l'ocell i la vida de l'arbre, aquesta fina vida misteriosa, sense crits, sense gemecs, sense llàgrimes. Els arbres varen ser l'últim amor del vell capità. Acariciava els troncs amb delicadesa, i les aspres mans se li inflaven de voluptat. Contemplava com les branques creixien i es convertien de mica en mica en brancatges. Aquest era un goig a cada moment renovat, un goig gairebé dolorós. Ell passaria, i els arbres continuarien creixent per espai de llargs anys. Ell, mentrestant, on pararia? El cervell era trontollat per múltiples doctrines, i cap d'elles no el satisfieia.

Dubtava de les promeses d'eternitat, però la negació freda i l'absoluta destrucció l'esborronaven. Es neguitejava en pensar-hi, ell, home sensual, aferrat a coses concretes. Mirava aleshores els arbres, que varen néixer del seu esforç, i se li calmava aquell anhel de perpetuar-se, de sobreviure en carn i en esperit. Endevinava en la vida dels arbres la superació de la pròpia vida, un prolongament de la seva existència. El seu goig renaixia, i tota sensació de dolor s'allunyava. Voltat d'aquells fills de la darrera hora, el vell s'adormia bressolat pel remoreig de les fulles, la vista descansant en el mar o en la serenor d'una pàgina antiga.

En un somni es va morir. La mort el va sorprendre amb els ulls clucs i no es va poder acomiadar dels arbres. Havia disposat que l'enterressin enmig d'ells, però la seva filla, massa pietosa, no el va obeir i va ordenar que el sepullessin cristianament al cementiri:

—Pobre pare.

Ho deia per costum, sense llàstima: més aviat l'envejava. Havia sentit per ell una admiració exaltada. El recordava sempre jove, segur, generós, magnífic en el comandament i en la tempesta. Va córrer totes les mars i menyspreava els perills amb una altiva indiferència d'aventurer i de senyor. La filla el va acompanyar en alguns viatges, llargues peregrinacions de llevant a ponent, de cels cremadors al glaç i a la boira. Aquelles navegacions sense objecte dels bons dies, tan sols per endinsar-se i perdre's en la immensitat del mar damunt una esclòvia. Mar a totes bandes. La «Panxita», negra, lleugera, endurida per la sal i l'abraçada de l'aigua, esvelta com un corser. Competia amb les ones, en cursa pels camins inconeguts, per les mars ignotes, i deixava endarrera horitzons i nuvolades. Xalocs i ciclons no la podien tombar, sempre vigilant, sempre dreta, amatent a tota traïdoria, incansable. La filla veia ara com la nau lliscava per les nits del tròpic, amb la coberta xopa de lluna. Els pals s'allargassaven i semblaven foradar les estrelles. L'esguard del capità s'aclaria i contava per menut una aventura remota. Eren fets d'armes d'una crueltat primitiva: lluites con-

tra els anglesos a Gibraltar, o enfront de la pirateria a les costes d'Alger, en el xabec d'Antoni Barceló, i també episodis en selvàtics indrets del continent americà. Aquestes narracions eren inacabables. El vell marí recercava en la memòria i ensopegava amb un nou detall que la seva veu dramatitzava tot seguit. Parlant li passaven les hores. I ell s'interrompia sols per escoltar de tant en tant el batre de l'aigua contra el buc de la «Panxita».

La filla evocava aquelles i altres imatges. Ara no eren visions rialleres, sentors tropicals i nits il·luminades per una lluna mandrosa, sinó tempestes a les mars del nord, cortines de pluja, tenebres en ple dia. La «Panxita», fuetjada pel temporal, saltava damunt l'abisme. Cruixia el seu fustam. S'ensorrava i reapareixia, muntada en una gropa d'escuma. La veu del capità ressonava dirigint les maniobres, la mateixa veu tranquil·la de les nits encalmades. I la nau vençia la ira del tro, del llamp i de les ones i prosseguia confiada el seu camí.

Com canvià tot, després! Decadència, fallides. Júlia, la segona filla del capità, va caure malalta, i la «Panxita» va ser encomanada a un altre pilot. Mentre la noia es moria, el veler encallava a les boques del Roine. El vell marí ja no s'embarcà més. Atuït per la doble pèrdua, es va acollir al repòs de l'horta i dels arbres.

La filla furgava en l'ànima closa. Era possible que ella, Teresa, la vella sense afectes d'ara, hagués estat la noia d'altres temps, aquella «Fragata» envejada i temuda? Un nom, unes paraules, i tot passà com l'oreig. Mort el pare, varen venir els dies de solitud. Ella s'anà envellint, concentrada, hermètica, ofegada dintre el benestar d'una casa de senyors. Pregà, estimà les menudes coses, judicava amb severitat, no sabia riure. Revestida d'incomprensió, va viure fredament, sense desigs ni alegria. I els bons dies remots es varen esmicolar en la fosca.

Tot passà com fum, com res. Quin sentit varen tenir, però, aquelles imatges gairebé esborrades? La vella s'anguniejava. La «Panxita», els germans i, és clar, també Frank. Oh, en Frank no, no volia pensar de cap manera en Frank! A l'horta del pare no hi pensaria.

Cridava la neboda. Que anés a cal Climent, perquè aparellessin l'euga i la tartana: avui s'arribarien a la «Pietat». Al cap d'una estona, la geperuda entrava avisant que l'home ja era al carrer, amb el carruatge i la «Pastora», una atrotinada i prudent cavalleria. Enllestits els darrers preparatius, la vella senyora sortí amb Paulina. Les veïnes tafanejaven i els desitjaven un feliç camí.

—Arri, «Pastora».

Enfilaven la fondalada dels garrofers. La vella s'endormiscava amb el brandar de la tartana i mormolava noms d'una altra centúria. Tres canonades a proa del vaixell «Velasco». Tota la costa, sota el domini dels pirates. Aquell valent Diego Navarro, company del seu pare. El cadàver del marquès de la Romana, nu sota el sol africà. Derrota, ferits a grapats, retirada. A més de no guanyar-se res, es podia perdre tot.

—Què diu, tia?

Es desvetllà quan arribaven als pins i a les alzines de Coll-sa-Creu. La vall s'estenia al dessota. La senyora esguardava el conegut paisatge: el Mal Temps, Ribes Altes, el Remei, les cases blanques, les vinyes i el mar. No, res no havia canviat gaire, excepte ella, que ja no era la «Fragata» arrogant i riallera de les festes, vestida de flors i de sedes. La seva vida havia passat.

Davallaven per l'altre vessant, per una torrentera humida, entre boixos i falgueres, romanins i suredes. En Climent assenyalava un arbre escorxat, enllà, amunt, a Collses-Pregàries, on enllestia el Plem, un home honrat de debò, encara que potser una mica bestiota. Per menys d'un esternut et foradava, hi tenia una grapa! Però era un bon amic dels amics, això sí.

—M'agradaria de saber com acabà. Espardenyes i civils l'encalçaven, i el Plem va desaparèixer per aquest call. No l'he vist mai més.

La plana. Tilers i saücs, caminal de la «Pietat». Entraven a l'avinguda de llimoners, plantats pel capità. En mirar-los, la vella es preguntà què havia vingut a fer allí. A perseguir fantasmes? A fora, era tot igual. Havia de buscar la transformació dintre seu, a l'esperit destrossat, inguarible. Il·lusions, boniquesa i juventut havien passat per sempre.

Es varen escolar unes buides hores fins a la tornada.

—Arri, «Pastora».

En Climent contà:

—Doncs, com deia, el Plem, tot d'una peça. Rostia amb mà d'àngel els peus dels hisendats, sols pel pur abelliment d'adquirir i guardar així unes quantes unces per a la vellesa. Sembla que els feia cantar com si fossin calàndries, una meravella.

Callà. La poruga veu de Paulina trencava ara el silenci. No s'havia fixat la tia en l'Esteve, en la seva cara?

—No, per què?

La geperuda reculava:

—Per res.

Afegia ingènuament:

—Com és que vostè ha estat padrina de l'Esteve?

La vella senyora s'impacientava, però accedia, amb tot, a explicar-ho. Protegí sempre, per agraïment, la família del xicot. L'avi va ser un fidel servent que arriscà moltes vegades la vida pel capità.

—Una d'elles, a Ilo-Ilo, matà d'una ganivetada un tauro, quan ja atrapava el meu pare.

En Climent s'admirava:

—Noi, digui que qualsevol d'aquest peixassos t'afaita que és un gust, millor que el Plem.

La lluna aclaria el camí i s'amortallava en la pols. D'un bassal invisible, el raucar de les granotes,

—I el poble?

—Hi acabem d'arribar, allí el té.

Primeres cases. Gran aldarull als carrers, a vessar de gent. Comentaris:

—Qui s'ho podia imaginar!

—És un cas!

La tartana parava davant el casal dels Vallalta. Una dona s'atansà a la portella del carruatge. No sabia la desgràcia, la senyora Tereseta? Ai, Verge Santíssima!

—L'han trobat penjat d'una biga. El cos encara era calent.

Paulina s'esglaià i s'estremia. Tustava l'esquena de la ralladora.

—Qui, digues, qui?

—El noi Fonoses, l'Anton. La seva pobra mare...

Paulina respirà. Havia temut per l'Esteve.